

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

245

Ekonomia

pod redakcją
Jerzego Sokołowskiego
Magdaleny Rękas
Grażyny Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Tomasz Bernat, Waclaw Jarmolowicz, Elzbieta Kryńska,
Andrzej Miszczuk, Marzanna Poniatowicz, Stanisław Swadźba,
Grażyna Wolska, Urszula Zagóra-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Dorota Pitulec

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-205-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Ocena stanu kapitału intelektualnego przedsiębiorstw Podkarpacia na podstawie wyników badań empirycznych.....	13
Jan Borowiec: Wahania cykliczne a zmiany realnego efektywnego kursu walutowego w strefie euro.....	23
Katarzyna Czech: Ewolucja realizacji zrównoważonego rozwoju w Polsce	34
Karolina Drela: Utrata pracy w XXI wieku.....	44
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Kontrowersje wokół metod pomiaru stabilności wzrostu gospodarczego.....	55
Malgorzata Gasz: Działania stabilizujące gospodarkę Unii Europejskiej w warunkach kryzysu finansów publicznych.....	65
Łukasz Goczek: Porównanie skuteczności polityki fiskalnej i monetarnej na panelowej próbie wektorowo-autoregresyjnej.....	77
Alina Gorczyńska, Danuta Szwajca: Dekoniunktura gospodarcza a restrukturyzacja naprawcza przedsiębiorstwa.....	88
Beata Guziejewska: Kredyty zagrożone i rezerwy celowe na tle ogólnej sytuacji w sektorze bankowym w latach 2008-2010.....	98
Anna Horodecka: Rola prądów filozoficznych w kształtowaniu metodologii nauk ekonomicznych.....	110
Robert Huterski: Wybrane aspekty quasi-fiskalnej działalności Systemu Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych.....	120
Marcin Idzik: Zastosowanie gradacyjnego modelu w analizie zaufania do banków i innych instytucji finansowych w Polsce.....	129
Michał Jurek: Koncepcje monetarne D.H. Robertsona i ich wykorzystanie do analizy ilościowej i dochodowej teorii pieniądza.....	139
Tomasz Kacprzak: Bezpieczeństwo pracy a bezpieczeństwo zatrudnienia w Polsce w kontekście <i>flexicurity</i>	148
Marcin Kalinowski: Krytyka korporatywizmu z perspektywy nowej ekonomii politycznej.....	160
Dariusz Kielczewski: Koncepcja ekonomii zrównoważonego rozwoju.....	170
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: Taksonomiczne ujęcie sytuacji makroekonomicznej państw Unii Europejskiej w latach 2001, 2005 I 2009.....	179
Aldona Klimkiewicz: Konsekwencje podwyższenia wieku emerytalnego kobiet dla rynku pracy.....	191

Ryszard Kowalski: Liberalne państwo dobrobytu wobec najsłabszych grup społecznych.....	201
Sylwester Kozak: Rola banków w dystrybucji produktów ubezpieczeniowych w Polsce w latach 2002-2010.....	210
Sylwester Kozak: Zmiany w strukturze kredytów dla sektora niefinansowego w Polsce w latach 2001-2010	222
Jakub Kraciuk: Wpływ światowego kryzysu finansowego z 2008 roku na gospodarkę Niemiec	233
Mirosław Krajewski: Kapitał ludzki w procesie zarządzania wartością przedsiębiorstwa	243
Barbara Kryk: Szanse i zagrożenia zatrudnienia nosicieli wirusa HIV w opinii studentów.....	253
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing w kreowaniu wartości przedsiębiorstwa bankowego.....	263
Robert Kurek: Asymetria informacji na rynku ubezpieczeniowym	272
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media jako uczestnik procesu informacyjnego w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.....	283
Joanna Latuszek: Globalizacja a nierówności między państwami.....	293
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Działalność innowacyjna polskich przedsiębiorstw przemysłowych na przykładzie województwa łódzkiego	303
Józef Łobocki: Sektor finansowy a kapitał społeczny.....	314
Łukasz Menart: Kluczowe obszary działań menedżera klastra.....	324
Aneta Mikula: Poziom ubóstwa i deprywacji materialnej dzieci w krajach Unii Europejskiej	336
Michał Moszyński: Idee ładu gospodarczego w procesie transformacji systemowej byłej NRD – oczekiwania a rzeczywistość.....	347
Arnold Pabian: Zrównoważona produkcja w gospodarce przyszłości. Perspektywy i bariery rozwoju	357
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtlyk: Efektywność państwowych wyższych szkół zawodowych w latach 2004-2010	367
Iwona Pawlas: Społeczno-ekonomiczny rozwój krajów Unii Europejskiej w świetle badań taksonomicznych.....	377
Renata Pęciak: Działania Jeana-Baptiste’a Saya na rzecz instytucjonalizacji nauki ekonomii	386
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjność w dobie postindustrialnej....	396
Adriana Politał: Efektywność centrów integracji społecznej w zakresie przeciwdziałania długotrwałemu bezrobociu	407
Magdalena Rękas: Ulgi prorodzinne jako element polityki rodzinnej w wybranych krajach Unii Europejskiej	418
Wioleta Samitowska: Ekonomia społeczna wobec wyzwań rynku pracy	432
Anna Skórska: Zmiany sytuacji na polskim rynku pracy jako konsekwencja kryzysu gospodarczo-finansowego.....	443

Grzegorz Sobiecki: Pieniądz doskonały.....	453
Małgorzata Solarz: Wady i zalety mikropożyczek jako narzędzia inkluzji finansowej sprzyjającego wzrostowi dobrobytu	463
Robert Stanisławski: Potrzeby w zakresie rozwoju innowacyjnego małych i średnich przedsiębiorstw nieinnowacyjnych (w świetle badań własnych)	474
Bogusław Stankiewicz: Makroekonomiczny model turystyki medycznej w Polsce – podstawowe uwarunkowania badań	486
Dariusz Eligiusz Staszczak: Znaczenie globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego dla zmian światowego systemu ekonomiczno-politycznego.	497
Feliks Marek Stawarczyk: Kryzys na przykładzie Argentyny a ekonomiczne problemy Grecji	507
Stanisław Swadźba: System gospodarczy Polski i Republiki Czeskiej. Analiza porównawcza.....	517
Maciej Szczepankiewicz: Badanie potencjału innowacyjnego studentów	527
Maciej Szumlański: Wzrost kapitału ludzkiego w Unii Europejskiej	537
Sylwia Talar: Crowdsourcing jako efektywna forma współpracy.....	548
Jacek Tomkiewicz: Strefa euro wobec kryzysu finansowego	558
Magdalena Tusińska: Czy wzrost gospodarek krajów Unii Europejskiej jest inteligentny?	568
Monika Utzig: Zadłużenie gospodarstw domowych w monetarnych instytucjach finansowych.....	579
Monika Walicka: Podatkowe uwarunkowania konkurencyjności małych przedsiębiorstw	590
Grzegorz Wałęga: Społeczno-ekonomiczne determinanty zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce.....	600
Grażyna Węgrzyn: Uwarunkowania ekonomiczne innowacji w sektorze usług.....	611
Anna Wildowicz-Giegiel: Uwarunkowania kreacji kapitału intelektualnego w polskich przedsiębiorstwach	622
Sylwia Wiśniewska: Budowa współpracy nauki z gospodarką wyzwaniem dla polityki innowacyjnej państwa	633
Renata Wojciechowska: Problem metody badawczej w ekonomii	643
Jarosław Wojciechowski: Wpływ zaburzenia preferencji czasowej na wysokość bezrobocia równowagi na przykładzie Polski	652
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Efektywność kosztowa aktywnych programów rynku pracy w województwie śląskim w latach 2005-2010 ...	663
Urszula Zagóra-Jonszta: Sektor bankowy w drugiej Rzeczypospolitej	674
Małgorzata Zielenkiewicz: Stopień regulacji publicznej a poziom życia	685
Mariusz Zieliński: Polityka fiskalna a kryzys gospodarczy w wybranych krajach Unii Europejskiej	695

Summaries

Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Assessment of intellectual capital level in enterprises of Podkarpackie Voivodeship based on empirical research results.....	22
Jan Borowiec: Cyclical fluctuations and changes in real effective exchange rate in the euro zone	33
Katarzyna Czech: Evolution of the implementation of sustainable development in Poland	42
Karolina Drela: Job loss in the 21st century	54
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Controversy over the methods of measurement of economic growth sustainability	64
Malgorzata Gasz: Performance management stabilizing European Union in an economic public finance crisis.....	76
Lukasz Goczek: Comparison of the effectiveness of fiscal and monetary policy in a panel vector autoregressive model.....	87
Alina Gorczyńska, Danuta Sz wajca: Economic downturns and repair restructuring of a company	97
Beata Guziejewska: Non-performing loans and dedicated reserves against the general state of banking sector in Poland in 2008-2010.....	109
Anna Horodecka: The influence of philosophical schools on the methodology of economics.....	119
Robert Huterski: Selected aspects of quasi-fiscal activities of the Federal Reserve System of the United States.....	128
Marcin Idzik: The use of a gradation model in the analysis of trust in banks and other financial institutions in Poland.....	138
Michał Jurek: Monetary concepts of D.H. Robertson and their use for the analysis of the quantity and income theory of money	147
Tomasz Kacprzak: Job security and employment security in Poland within the context of flexicurity.....	159
Marcin Kalinowski: The criticism of corporatism from the new political economy perspective	169
Dariusz Kielczewski: Conception of the economics of sustainable development	178
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: A taxonomic view of the European Union states macroeconomic situation in 2001, 2005 and 2009	190
Aldona Klimkiewicz: Consequences of the increase of women's retirement age for the labour market.....	200
Ryszard Kowalski: Liberal welfare state and the most vulnerable social groups	209
Sylwester Kozak: The role of banks in the insurance products distribution in Poland between 2002 and 2010	221

Sylwester Kozak: Changes in the structure of loans to the nonfinancial sector in Poland in 2001-2010.....	232
Jakub Kraciuk: The influence of the world financial crisis of 2008 on the economy of Germany	242
Mirosław Krajewski: Human capital in the process of management of the company's value	252
Barbara Kryk: Chances and threats of employment for carriers of HIV in students' opinion.....	262
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing in the creation of banking company value	271
Robert Kurek: Information asymmetry on the insurance market.....	282
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media as a participant of information process in terms of the knowledge-based economy.....	292
Joanna Latuszek: Globalization and inequality between states	302
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Innovation activity of Polish manufacturing enterprises based on the example of Łódź Voivodeship.....	313
Józef Łobocki: Financial sector and social capital	323
Łukasz Menart: Key areas for cluster manager's activities.....	335
Aneta Mikula: Level of poverty and material deprivation of children in the European Union countries	346
Michał Moszyński: Ideas of economic order in the process of economic transformation of the former GDR – expectations and reality	356
Arnold Pabian: Sustainable production in the economy of future, perspectives and barriers of development	366
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtłyk: Efficiency analysis of state higher vocational schools in 2004-2010	376
Iwona Pawlas: Socio-economic development of European Union economies in the light of taxonomic analysis.....	385
Renata Pęciak: Jean-Baptiste Say's actions for institutionalisation of economics.....	395
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovation in post-industrial era.....	406
Adriana Politaj: Effectiveness of centres of social integration in scope of counteraction of long-term unemployment	417
Magdalena Rękas: Family taxation as an instrument of family policies in selected EU countries	431
Wioleta Samitowska: Social economy towards labour market challenges.....	442
Anna Skórska: The changes on Polish labour market as a result of the economic and financial crisis	452
Grzegorz Sobiecki: The perfect currency	462
Małgorzata Solarz: Advantages and disadvantages of micro-loans as the tool of financial inclusion enhancing wealth growth.....	473
Robert Stanisławski: The needs of SMS sector (no-innovative enterprises) for the innovative development (in the lights of own research)	485

Bogusław Stankiewicz: Macroeconomic model of medical tourism in Poland – basic conditions of research.....	496
Dariusz Eligiusz Staszczak: Importance of the global financial-economic crisis for the world economic-political system changes	506
Feliks Marek Stawarczyk: Crisis on the example of Argentina and the economic problems in Greece	516
Stanisław Swadźba: Economic system of Poland and the Czech Republic. Comparative analysis.....	526
Maciej Szczepankiewicz: Research of student's innovative potential.....	536
Maciej Szumlański: Human capital growth in the European Union.....	547
Sylvia Talar: Crowdsourcing as an effective model of cooperation.....	557
Jacek Tomkiewicz: Euro-zone and the financial crisis	567
Magdalena Tusińska: Is economic growth of the European Union countries smart?.....	578
Monika Utzig: Liabilities of households in monetary financial institutions ...	589
Monika Walicka: Tax impact on competitiveness of small enterprises.....	599
Grzegorz Wałęga: Socio-economic determinants of household debt in Poland	610
Grażyna Węgrzyn: Economic determinants of innovation in the service sector	621
Anna Wildowicz-Giegiel: Conditions of intellectual capital creation in Polish enterprises	632
Sylvia Wiśniewska: Building cooperation between science and business as a challenge for innovation policy of state.....	642
Renata Wojciechowska: Problem of research method in economy.....	651
Jarosław Wojciechowski: Impact of time preferences disturbance on the level of balance unemployment, based on the example of Poland.....	662
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Cost efficiency of active labour market programmes in Silesian Voivodeship in 2005-2010	673
Urszula Zagóra-Jonszta: Banking sector in the Second Republic of Poland	684
Małgorzata Zielenkiewicz: The degree of public regulation and the standard of living.....	694
Mariusz Zieliński: Fiscal policy and economic crisis in selected European Union countries.....	704

Monika Walicka

Politechnika Białostocka

PODATKOWE UWARUNKOWANIA KONKURENCYJNOŚCI MAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTW*

Streszczenie: Głównym celem artykułu jest wskazanie czynników otoczenia podatkowego mających wpływ na prowadzenie działalności gospodarczej przez właścicieli małych przedsiębiorstw. Artykuł opracowano na podstawie projektu badawczego przeprowadzonego na próbie 1450 przedsiębiorstw. W efekcie uzyskano wyniki dotyczące opinii przedsiębiorców na temat roli podatków, zmian podatkowych, kierunków wydatkowania potencjalnych „oszczędności podatkowych”.

Słowa kluczowe: opodatkowanie przedsiębiorstw, małe przedsiębiorstwa.

1. Wstęp

Pojawienie się nowych koncepcji zarządzania w celu dostosowania przedsiębiorstw do zmiennych warunków otoczenia umożliwia odpowiednio wczesną i właściwą reakcję na zmiany w otoczeniu podatkowym. Pozwala też na poprawę efektywności, co z kolei prowadzi do zwiększenia wartości przedsiębiorstwa i maksymalizacji przepływów pieniężnych. Wpływ opodatkowania na działalność przedsiębiorstwa nie podlega dyskusji. Problematyczne jest zaś to, w jaki sposób uwzględnia się opodatkowanie w działalności i strategiach przedsiębiorstwa. W dużych przedsiębiorstwach w ramach polityki podatkowej ustala się zasady postępowania oraz rodzaj i zakres decyzji, przy podejmowaniu których należy analizować opodatkowanie. W małych firmach problem ten wygląda zupełnie odmiennie.

Współczesne otoczenie podatkowe sprawia, że szczególnie małe przedsiębiorstwa poszukują niekonwencjonalnych źródeł przewagi konkurencyjnej. Co raz częściej to nie wielkość posiadanych zasobów, ale ich właściwa kombinacja i odpowiedni dobór stanowią o sukcesie firmy. Odpowiednia optymalizacja podatkowa, będąca elementem strategii podatkowej, jest realnym źródłem przewagi konkurencyjnej.

* Artykuł napisano w ramach pracy statutowej nr S/WZ/2/09.

Przedmiotem przeprowadzonych badań była identyfikacja kluczowych problemów podatkowych, z którymi borykają się małe przedsiębiorstwa. Badaniem objęto firmy mikro i małe¹, aktywnie działające, zarejestrowane w województwie podlaskim. Propozycje wzięcia udziału skierowano do 1450 przedsiębiorstw, z czego 943 wyraziły zgodę na przeprowadzenie badania. Materiał pierwotny zebrano przy zastosowaniu kwestionariusza wywiadu. Eksplorację przeprowadzono za pomocą wywiadu osobistego. Badaniem objęto osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne, prowadzące działalność gospodarczą jako przedsiębiorstwa prywatne, będące czynnym podatnikiem VAT, zarejestrowane w systemie REGON na terenie województwa podlaskiego z wyłączeniem Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Suwałkach.

2. Zarządzanie podatkami i ryzyko podatkowe w małej firmie

W literaturze krajowej problem specyficznych cech małych przedsiębiorstw podejmowany jest od dawna, lecz generalnie panuje twierdzenie, że uniwersalne metody zarządzania dotyczą wszystkich przedsiębiorstw. Jednakże to właśnie te specyficzne cechy i ograniczenia w działalności przesądzają o tym, że problem zarządzania podatkami w małej firmie jest bardziej istotny niż w dużej. W tej drugiej straty w wyniku nietrafnej decyzji mogą być niezauważalne, podczas gdy małe przedsiębiorstwo może nie udźwignąć nawet mniejszych strat.

W literaturze z zakresu zarządzania i ekonomiki małych przedsiębiorstw można znaleźć wiele ich jakościowych opisów². Możliwości rozwoju, źródła finansowania oraz rodzaje działalności są w przypadku małych przedsiębiorstw ograniczone. W tych przedsiębiorstwach stosunkowo rzadko występuje opracowanie i stosowanie procedur administracyjnych, technik i środków kontroli. W przeciwieństwie do firm dużych udziały są w rękach jednego właściciela lub kilku założycieli firmy. Działalność takiego przedsiębiorstwa zdominowana jest przez osobowość przedsiębiorcy, a sama struktura jest mało skomplikowana i niesformalizowana. Zaletami małego przedsiębiorstwa z kolei są elastyczność i możliwość szybkiego reagowania na zmiany otoczenia oraz niezależność zarówno ekonomiczna, jak i prawna. Wymienione cechy wyraźnie różnicują je od dużych przedsiębiorstw. Warto wobec tego przyjrzeć się, jakie są różnice w odniesieniu do zarządzania (tab. 1).

Biorąc pod uwagę system zarządzania małego przedsiębiorstwa, należy zauważyć, że decydującą rolę odgrywa w nim osoba właściciela. Jest on osobiście, materialnie i moralnie odpowiedzialny za losy firmy, zwykle nie istnieje tu podział: własność a zarządzanie. Decyzje podejmowane są przez właściciela jednoosobowo,

¹ Pojęcie przedsiębiorstw mikro i małych zdefiniowano na zasadzie analogii do pojęć mikroprzedsiębiorcy i małego przedsiębiorcy zawartych w Ustawie z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (DzU 2004, nr 173, poz. 1807, z późn. zm.).

² Z. Wilimowska, K. Urbańska, *Uwarunkowania działalności mikroprzedsiębiorstw na rynku polskim*, Oficyna Wydawnicza Wyższej Szkoły Zawodowej, Nysa 2009.

a nawet jeśli menedżer zajmuje się zarządzaniem, to relacje między nim a właścicielem są inne niż w dużych firmach.

Tabela 1. Podstawowe różnice w systemie zarządzania między małymi a dużymi przedsiębiorstwami

Obszar zarządzania	Przedsiębiorstwo małe	Przedsiębiorstwo duże
Osoba pełniąca funkcje kierownicze	Właściciel-przedsiębiorca	Menedżer
Wiedza z zakresu zarządzania	Niewystarczająca	Solidna
System informacyjny	Słabo rozbudowany	Sformalizowany, rozbudowany
Zasady kierowania	Niejednokrotnie patriarchalne	Menedżmentu
Rola planowania	Prawie żadna	Decydujące znaczenie
Znaczenie intuicji	Duże	Znikome
Podjmowanie decyzji grupowych	Bardzo rzadkie	Często

Źródło: K. Poznańska, *Zarządzanie małymi i średnimi przedsiębiorstwami*, [w:] H. Godlewska-Majkowska, *Przedsiębiorczość. Jak założyć i prowadzić własną firmę?*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, s. 196.

W zarządzaniu małym przedsiębiorstwem w ograniczonym zakresie używa się złożonych metod analizy, planowania, prognozowania i kontroli. W związku z tym, znaczenia nabiera intuicja i improwizacja. Niewielka jest rola planowania, w zasadzie nie ma wyboru złożonych technik zarządzania ze względu na słabą wiedzę zarządzających, stopień skomplikowania i brak środków finansowych. W małych firmach dominują proste struktury organizacyjne, o charakterze funkcjonalnym.

Małe przedsiębiorstwa stosują elementy planowania, ale ich horyzont jest znacznie krótszy niż w dużych firmach. W aspekcie otoczenia podatkowego proces planowania w małych firmach jest najczęściej realizowany przez: identyfikację szans i zagrożeń w otoczeniu podatkowym (pojawienie się nowej ulgi czy luki w prawie), określenie celów podatkowych, szacowanie korzyści podatkowych oraz określenie ryzyka podatkowego.

Przedsiębiorcy podejmują próby zarządzania podatkowego, jednakże niewielu z nich przechodzi do fazy podejmowania konkretnych działań. Na uwagę zasługuje fakt, że w żadnym przedsiębiorstwie nikt nie sprawuje kontroli nad tym procesem. Dzieje się tak z pewnością dlatego, że rozwój małych przedsiębiorstw zdominowany jest przez osobę właściciela, inicjatora działalności. To, jak firma się rozwija, w głównej mierze zależy od jego osobistych skłonności do podejmowania ryzyka. Powstanie zaległości podatkowych (odsetki karne, sankcje, utrata prawa do odliczenia podatku lub ulgi), odpowiedzialność karno-skarbowa, odpowiedzialność podmiotów zbiorowych i naruszenie wymogów sprawozdawczości finansowej to tylko nieliczne negatywne konsekwencje prawne. Jednakże najdotkliwsze mogą się okazać skutki w sferze biznesowej w postaci pogorszenia wizerunku firmy, którego odbudowywanie może trwać latami. Ryzyko utraty reputacji powstaje nie tylko z powodu popełnionych błędów czy nałożonych kar, lecz także wskutek wpływu wykrytych

zaległości podatkowych na wartości wykazywane w sprawozdaniach (np. wartość zobowiązań czy wynik finansowy). Zastosowanie zbyt ostrożnych i zapobiegawczych rozwiązań lub przeoczenie możliwości zmniejszenia obciążenia podatkowego może stanowić istotny czynnik pogarszający konkurencyjność małej firmy. Inne biznesowe skutki ryzyka podatkowego, często bezpodstawnie pomijane w planach rozwoju przedsiębiorstwa, to: obniżona opłacalność transakcji firmy, obniżona konkurencyjność oferowanych produktów, zwiększenie ogółu obciążeń podatkowych, zachwianie płynności finansowej firmy.

3. Podatkowe uwarunkowania konkurencyjności w opinii właścicieli małych przedsiębiorstw

Właścicielom małych przedsiębiorstw w badaniu ankietowym postawiono szereg pytań otwartych w postaci zdań do dokończenia. Podatnicy pytani byli między innymi o to, co ich zdaniem w polskim systemie podatkowym należałoby zmienić, co uprości system podatkowy, jakie czynności podejmą, gdy drastycznie wzrosną stawki podatkowe, oraz na co przeznaczą środki pieniężne uzyskane z hipotetycznego obniżenia stawek podatkowych.

Tabela 2. Zmiany, które zdaniem przedsiębiorców uczynią system podatkowy bardziej przyjaznym środowisku biznesowemu (%)

Zmiana	Odpowiedź			
	Tak	Nie	Nie wiem	Ogółem
Obniżenie stawek podatków obciążających działalność gospodarczą	80	17	3	100
Redukcja stawek ZUS obciążających pracodawcę z tytułu zatrudnienia pracownika	80	7	13	100
Uproszczenie procesu podatkowego	90	0	10	100
Ograniczenie administracji podatkowej	70	13	17	100
Modyfikacja przepisów podatkowych	87	7	7	100
Redukcja ilości podatków	80	13	7	100
Deklaracje <i>on-line</i>	83	0	17	100
Powiązane podatki, np. VAT i akcyza	57	23	20	100
Redukcja ulg i odliczeń	37	53	10	100
Wprowadzenie dodatkowych ulg i odliczeń	47	40	13	100
Inne, jakie?	7	0	93	100

Źródło: badania własne.

Przedsiębiorcom przedstawiono sugestie co do zmian mogących uprościć system podatkowy, a zarazem uczynić go bardziej przyjaznym środowisku biznesowemu (tab. 2). Najwięcej, bo aż 90% ankietowanych, opowiadało się za uproszczeniem

procesu podatkowego. Należy tu nadmienić, że Ministerstwo Gospodarki podjęło już pewne kroki w kierunku uproszczenia warunków prowadzenia działalności gospodarczej³, lecz być może nie są one jeszcze odczuwalne przez przedsiębiorców⁴. Dla poprawy otoczenia regulacyjnego duże znaczenie ma wymiana dobrych praktyk pomiędzy krajami członkowskimi UE. Komisja Europejska wspiera współpracę krajów członkowskich poprzez Grupę Wysokiego Szczebla do spraw *better regulation* oraz projekt BEST⁵.

W ramach wyżej wymienionych działań przedsiębiorcy żądają modyfikacji przepisów podatkowych – 87% ankietowanych wskazało taką propozycję poprawy systemu. Stosunkowo wysoki odsetek przedsiębiorców pragnie obniżyć stawek podatków obciążających działalność gospodarczą (80%), stawek ZUS obciążających pracodawcę z tytułu zatrudnienia pracownika (80%) oraz redukcji liczby podatków (80%). Zdecydowana większość przedsiębiorców, bo aż 83%, postuluje wprowadzenie deklaracji *on-line* w oparciu o podobne zasady, jak w przypadku rozliczeń z ZUS. System e-Deklaracje⁶, który ruszył z dniem 1 stycznia 2008 r., umożliwi składanie deklaracji podatkowych drogą elektroniczną każdemu podatnikowi i płatnikowi. Zostało już udostępnionych kilkadziesiąt deklaracji podatkowych. Wcześniej z tej możliwości mogli skorzystać „duzi podatnicy”, rozliczający się w wyspecjalizowanych urzędach skarbowych. Obecnie taką możliwość ma każdy podatnik. Podmioty, które chcą skorzystać z możliwości rozliczania się drogą elektroniczną, muszą posiadać bezpieczny podpis elektroniczny oraz zawiadomić urząd skarbowy o zamiarze składania deklaracji w tej formie.

W polskim systemie podatkowym przedsiębiorcy zauważają także pewne niedoskonałości. Niekorzystne zmiany w ostatnich latach ich zdaniem to przede wszystkim zmienność stanowionego prawa (24%), nadmierny fiskalizm, w tym nadmiar kontroli podatkowych (23%). Zniesienie miesięcznych deklaracji (np. PIT-5) i umożliwienie kwartalnych rozliczeń (PIT, VAT) miało być, zdaniem legislatora, pewnym uproszczeniem i skróceniem czasu formalności podatkowych, a o dziwo,

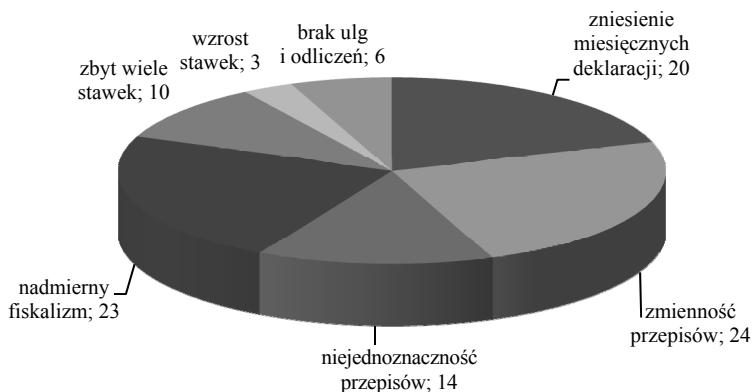
³ Omówienie komunikatu Komisji „*First progress report on the strategy for the simplification of the regulatory environment*” 2006, COM(2006) 690, Ministerstwo Gospodarki, Departament Regulacji Gospodarczych 2006.

⁴ Inicjatywy krajowe obejmują m.in.: redukcję kosztów administracyjnych, e-government, *one stop shop*, uproszczenia procedur dotyczących zatrudniania pracowników i samozatrudnienia, konsultacje z biznesem w sprawach obciążeń, uproszczenie obowiązków podatkowych, poprawę sposobu wdrażania prawa w zakresie rynku wewnętrznego, zapewnienie lepszego dostępu do źródeł finansowania, zmniejszenie obowiązków sprawozdawczych.

⁵ W ramach *The Business Environment Simplification Task Force* (BEST) eksperci zidentyfikowali najlepsze praktyki realizowane w poszczególnych krajach członkowskich (np. *one stop shop*, regulacje oparte na analizie ryzyka).

⁶ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 27 czerwca 2008 r. (Dz.U. nr 114 poz. 726), zgodnie z którym przedsiębiorcy będący płatnikami uzyskali możliwość przesyłania drogą elektroniczną do urzędu skarbowego rocznej informacji o dochodach i pobranych zaliczkach na podatek dochodowy od osób fizycznych PIT-11.

20% badanych przedsiębiorców postrzega taką zmianę jako niekorzystną. Również niepożądaną przez 14% ankietowanych zmianą jest to, że coraz więcej aktów prawnych reguluje ten sam podatek, co sprawia, że przepisy są niejednoznaczne i niezrozumiałe. Nie sprzyjają prowadzeniu działalności gospodarczej także istnienie zbyt wielu stawek podatkowych, stopniowa likwidacja ulg i odliczeń oraz wzrost niektórych stawek podatków (rys. 1).

Rys. 1. Niekorzystne zmiany w polskim systemie podatkowym w opinii przedsiębiorców (%)

Źródło: badania własne.

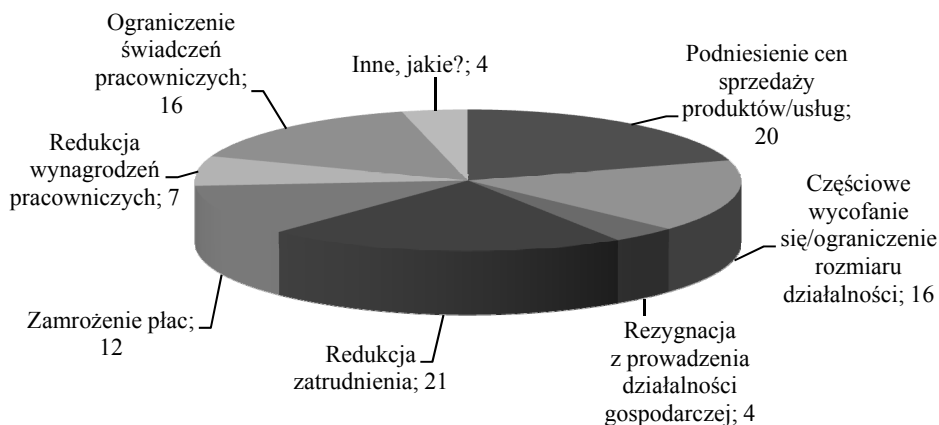
Realizacja zasady sprawiedliwości podatkowej polega na minimalizacji liczby ulg, zwolnień i odliczeń w systemie podatkowym, które wybranych podatników stawiają w wyjątkowo korzystnej sytuacji ekonomicznej⁷. Jak wynika z badań, tylko 6% badanych uważa ich likwidację za niekorzystną zmianę. Jest to stosunkowo niewielki odsetek, świadczący o malejącym zainteresowaniu ulgami. W świetle literatury wpływ progresji podatkowej na hamowanie aktywności gospodarczej wydaje się oczywisty. Przedsiębiorcy mają możliwość ucieczki w koszty, zmniejszając podstawę opodatkowania. Zlikwidowanie progresji może się stać narzędziem zapobiegawczym przeciw ucieczce przed podatkiem z wyższego progu lub utrzymywaniem kilku firm w miejsce jednej. Na podstawie doświadczeń związanych z nowelizacją przepisów podatkowych w 2004 r., a także przeprowadzonych własnych badań można zauważyć, że likwidacja progresji w celu pobudzenia przedsiębiorczości powinna być skorelowana ze zmniejszeniem stawki podatkowej poniżej 19% oraz rozszerzeniem kręgu podatników mogących stosować to rozwiązanie. W badaniu uwzględniono możliwość zmiany formy opodatkowania. Zauważono, że 20% ogółu

⁷ H. Kuzińska, *Rola stawki podatkowej oraz odliczeń i ulg w podatku dochodowym od osób prawnych*, [w:] *Znaczenie podatków dla sektora publicznego*, red. H. Kuzińska, Wyższa Szkoła Bankowości i Finansów w Bielsku-Białej, Warszawa 2008, s. 46.

badanych dokonało takiej zmiany, w tym 18% na podatek liniowy, i wszystkie były wcześniej opodatkowane według skali podatkowej stawką 30 lub 40%. Tylko 2% firm zmieniających formę to opodatkowani na zasadach uproszczonych, na których rozwój firmy wymusił przejście na zasady ogólne.

W zarządzaniu przedsiębiorstwem ważne jest także planowanie zarówno krótko-, jak i długoterminowe. Właściciele firm, zapytani o przyszłość, wskazywali głównie cztery możliwości. Główną obawą przedsiębiorców jest konkurencja, możliwość utraty klientów, wobec tego nastawiają się oni głównie na utrzymanie swojej pozycji rynkowej, niewielu badanych planuje rozszerzyć zakres lub profil działalności, zdobyć nowe rynki oraz zwiększyć obroty. Wspomniano tu także o ekologizacji przedsiębiorstw i czynieniu ich przyjaznymi środowisku.

W sytuacji podwyższenia stawek podatkowych tylko 15% badanych przedsiębiorców przyjęłoby postawę obojętną, 85% zaś skłaniałoby się ku próbom obniżenia ciężaru podatkowego za pomocą różnych metod. Przy czym, jak wynika z rys. 2, najpopularniejszą metodą jest sterowanie kosztami poprzez redukcję kosztów zatrudnienia (zwolnienia, zamrożenie i redukcja płac, ograniczenie świadczeń pracowniczych).

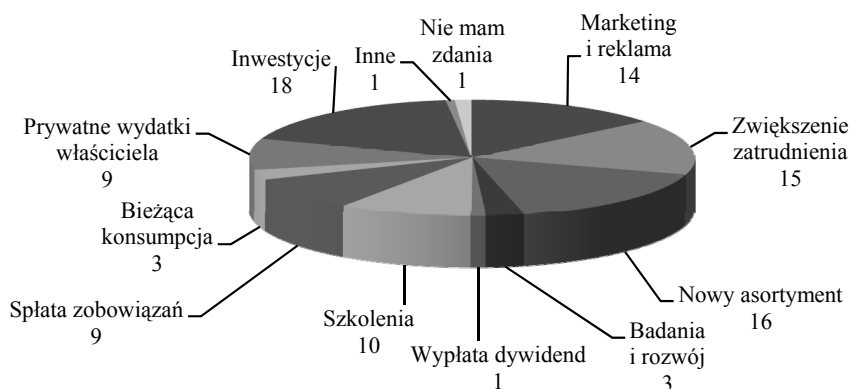

Rys. 2. Reakcje przedsiębiorców na drastyczną podwyżkę obciążeń podatkowych (%)

Źródło: badania własne.

20% badanych podniosłoby też ceny towarów i usług, 16% właściciele firm zaś zdecydowałoby się na częściowe wycofanie z biznesu lub ograniczenie rozmiaru prowadzonej działalności. Pozostali przedsiębiorcy sugerowali zachowania takie jak: likwidacja firmy, zmiana branży, zatrudnienie cudzoziemców ze Wschodu czy nawet ucieczka w szarą strefę. Właściciele przedsiębiorstw mówią także o przetrzucaniu części sprzedaży na inną firmę i tworzeniu nowych przedsiębiorstw w celu redukcji zobowiązań podatkowych (firmantwo).

Badając wpływ systemu podatkowego na zarządzanie przedsiębiorstwem, nie sposób zlekceważyć reakcji przedsiębiorców na sytuacje, w których spełnione zostałyby ich żądania i wysokość podatków uległaby zmniejszeniu. Zauważając problem nadmiernych obciążeń fiskalnych w Polsce, czego przejawem jest chociażby postrzeganie podatków jako najważniejszej bariery w rozwoju przedsiębiorstw, zadano pytanie, co ankietowani zrobią z zaoszczędzonymi na obniżeniu podatku, pieniędzmi (ankietowani mogli wskazać maksymalnie 5 możliwości). Wyniki mogłyby wydać się zaskakujące i przeczące teoriom, lecz ze względu na specyfikę regionu i jego niedoinwestowanie stają się bardzo wiarygodne.

Rys. 3. Kierunki wydatkowania potencjalnych oszczędności podatkowych (%)

Źródło: badania własne.

Przedsiębiorcy zapytani o cele, na które przeznaczyliby zaoszczędzone na obniżeniu podatku dochodowego pieniądze, zazwyczaj jako pierwszy podawali podjęcie działań marketingowych oraz reklamę (rys. 3). Tylko 18% ankietowanych zaoszczędzone w ten sposób środki przeznaczy bezpośrednio na inwestycje, 15% zwiększy zatrudnienie, 16% zakupi towar i zainwestuje w nowy asortyment. Jednakże wciąż istnieje problem zatorów płatniczych (9% spłaci zobowiązania) oraz braku marketingu i reklamy (14%).

4. Podsumowanie

Małe przedsiębiorstwa zawsze będą dążyć do optymalizacji zobowiązań podatkowych. Najczęściej dzieje się to już poprzez wybór takiej formy opodatkowania dochodów, która zminimalizuje ich ciężar podatkowy. W małym przedsiębiorstwie każde obciążenie obniża osiągnięty dochód i zmniejsza możliwości przeznaczania posiadanego kapitału na cele rozwojowe przedsiębiorstwa. Przedstawione wyniki świadczą o tym, że właściciele małych firm chętnie przeznaczyliby zaoszczędzone

w ten sposób pieniądze na rozwój ich firm. Ankietowani są doskonale przygotowani do podejmowania decyzji podatkowych samodzielnie lub z pomocą specjalistów.

Stosowanie mechanizmów optymalizacji podatkowej jest niezbędne, aby móc osiągać korzyści biznesowe, ale też aby uniknąć wad skomplikowanego i często niezrozumiałego systemu podatkowego. Należy jednak pamiętać, że choć wielowariantowość podejmowanych przez właścicieli małych przedsiębiorstw działań służy minimalizacji płatności podatkowych, to jest też przyczyną wielu sporów na gruncie przedsiębiorca – organ podatkowy. Zakres regulacji prawnych dotyczących ustalania dochodu staje się więc niezmiernie istotnym czynnikiem w optymalizacji podatkowej, jednoznaczność i stabilność przepisów zaś jest niezbędnym czynnikiem podejmowania racjonalnych decyzji. Ryzyko finansowe, czyli sankcje wynikające z przepisów podatkowych, sankcje wynikające z ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych oraz ryzyko odpowiedzialności karnej przedsiębiorcy, właściciela lub członków zarządu (sankcje wynikające z ustawy – Kodeks karny skarbowy) są powodem rozterek większości właścicieli małych firm.

Literatura

- Kuzińska H., *Rola stawki podatkowej oraz odliczeń i ulg w podatku dochodowym od osób prawnych*, [w:] *Znaczenie podatków dla sektora publicznego*, red. H. Kuzińska, Wyższa Szkoła Bankowości i Finansów w Bielsku-Białej, Warszawa 2008.
- Omówienie komunikatu Komisji „First progress report on the strategy for the simplification of the regulatory environment”*, COM(2006) 690, Ministerstwo Gospodarki, Departament Regulacji Gospodarczych 2006.
- Poznańska K., *Zarządzanie małymi i średnimi przedsiębiorstwami*, [w:] H. Godlewska-Majkowska, *Przedsiębiorczość. Jak założyć i prowadzić własną firmę?*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2009.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 27 czerwca 2008 r. (DzU 2008, nr 114, poz. 726).
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, tekst jednolity z dnia 27.12.2010 (DzU 2000, nr 14, poz. 176, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (DzU 2004, nr 173, poz. 1807, z późn. zm.).
- Wilimowska Z., Urbańska K., *Uwarunkowania działalności mikroprzedsiębiorstw na rynku polskim*, Oficyna Wydawnicza Wyższej Szkoły Zawodowej, Nysa 2009.

TAX IMPACT ON COMPETITIVENESS OF SMALL ENTERPRISES

Summary: The main objective of this paper is to identify factors affecting tax environment for business activity by the owners of small businesses. The article is based on a research project conducted on a sample of 1450 firms. The results are opinions on the role of taxes, tax changes, directions of spending potential „tax savings”. The information contained in the article can be a premise to the impact of the tax environment for small business management.

Keywords: corporate taxation, small enterprises.